PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

TRST, torek, 7. avgusta 1945 - Leto I. štev. 73

Uredništvo in uprava, Piazza Carlo Goldoni št. 1-I Telefon št. 93806, 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo. Poštnina plačana. Cena 2.- liri

O našem šolstvu in uradništvu

(Nekoliko pojasnil k izjavam na tiskovni konferenci)

Dne 4. t. m. se je vršila pri g. polkovniku Bowmanu konferenca tiska, na kateri se je poleg drugih vprašanj razpravljalo tudi o vprašanju slovenskih šol in slovenskega uradništva. Glede slovenskega uradništva je odgovarjal g. polkovnik Bowman, glede slovenskih šol pa g. poročnik Simoni, referent za prosveto pri ZVU.

G. Simoni je zagotovil, da bodo slovenske šole vsekakor odprte, če bo dovolj dijakov (slišal je, da jih je... 12ki!), dovolj usposobljenih učnih moči in dovolj učnih prostorov.

Glede uradnikov pa je g. polkovnik Bowman dejal, da vsled zapostavljenja v dobi fašizma Slovenci nimajo dovolj izkušenih uradniških moči in da namerava ZVU namestiti gotovo število slovenskih uradnikov pod pogojem, da bodo sposobni vršiti svojo službo.

Ta konferenca je preveč zanimiva, da se ne bi ustavili nekoliko pri vprašanjih, ki so se na njej pretresala in pri osebah, ki sta jo vodila. G. polkovnik Bowman se je lotil vprašanja civilne administracije v tržaški pokrajini z vso resnostjo in z vso dobro voljo, da bi to vprašanje reševal z vso mogočo nepristranostjo; g. poročnik Simoni se je lotil svojega resorja z enako dobro voljo in tudi s potrebno kvalifikacijo: po poklicu je univerzitetni profesor in torej v svojem delu doma. Oba sta več časa v Italiji, kjer sta imela priložnost spoznati italijanske razmere. Sedaj pa sta prišla v Trst, ki ni bil nikoli Italija, čeravno ji je formalno pripadal in ni Italija niti danes, ko je formalno od nje ločen.

Kaj se skriva za tem

Gre za staro pesem, ki jo mi, ki smo tukaj doma, predobro poznamo; zaenkrat se ti svetovalci trudijo, da bi prikazali tukajšnji slovenski življ kot «quantité négligeable» (brezpomembno zadevo), če pa bi stvar šla v tem toku naprej, bi jim greben zrastel in bi nas sploh zatajili, kakor nas je zatajeval njihov pokojni «duce», ki jih je poslal sem.

Iz prvega vprašanja vidimo, da je g. poročnik Simoni slišal, da je v Trstu okoli... 130 dijakov, ki želijo obiskovati slovenske šole. Od koga je mogel g. poročnik to slišati, če ne od teh svetovalcev? Zagotavljamo g. poročnika, da ne gre za 130 dijakov, pač pa, da gre število naših otrok v samem Trstu v tisoče in tisoče, če gre za ljudske in strokovne šole (in menda nam gre pravica tudi do teh!), in na stotine in stotine, če gre samo za srednje šole. Nujno bi torej prosili, naj se vendar neha s to smešno številko, ki smo jo že parkrat čitali in katere zahrbtni pomen prav dobro poznamo!

Isto velja tudi za druge netočnosti v tem prvem vprašanju. Zakaj se nič ne govori (če že govorimo o l. 1914-18) o slovenskem moškem učiteljišču v Gorici, o moškem semenišču in bogoslovskem semenišču v Gorici, zakaj nič o konviktu v Trstu, zakaj o slovenskih paralelkah v Trstu, če jih ni bilo in zakaj ne o tem, da nam ni bila dana v tržaškem mestu niti ena ljudska šola?

60 ali 1.000?

Jemljemo na vsak način na znanje izjavo, da bodo slovenske srednje šole vsekakor odprte, toda svetovalcem, ki so sugerirali zadevne pogoje glede učnih moči in glede učnih prostorov, hočemo povedati to: Ne gre tukaj za 50 ali 60 učiteljev in profesorjev, ki so bili pod fašizmom pregnani od tukaj v Italijo, pač pa gre za čez 70.000 Slovencev in Hrvatov ki so morali vsled fašističnega terorja zapustiti Julijsko krajino in med temi nad 1000 učiteljev in profesorjev! Kakor smo ugotovili že v članku «Tri vrste računov» (v «Primorskem dnevniku» od 10. julija t. l.), je moralna večina teh učiteljev in profesorjev s trebuhom za kruhom v Jugoslavijo. Dosti jih je med temi, ki se ne bodo nikoli več vrnili, ker so padli kot žrtve fašističnih preganjanj v sami Jugoslaviji. Potrebno pa je — in g. polkovnik bo razumel, da je ta naša zahteva pred Bogom in ljudmi pravična! — da se vsaj tisti, ki jim je to mogoče, takoj vrnejo na svoja mesta in da se jim, brez posebnih formalnosti, zajamči v vseh ozirih vzpostavitev v prejšnji stan, brez ozira na to, ali so morda medtem vsled službenih ozirov pridobili jugoslovansko državljanstvo.

Jih ne bo dovolj? Dovoljujemo si opozoriti g. polkovnika Bowmana, da se zdi, da tudi italijanskih profesorjev domačinov ni tukaj dovolj — iz kratkega poročila tukajšnjih šol bo razvidno, da je število domačih profesorjev neznatno napram pretečnem številu tukaj zaposlenih profesorjev, ki so prišli iz vseh krajev Italije — a si niličče zaradi tega pri ZVU došlej še ni bilo glave. Kakor je bil pred kratkim imenovan celo za komisarja rektorata tukajšnje univerze g. Satta, ki je prišel v Trst šele pred nekaterimi dvemi leti iz — Genove, kakor lahko poučujejo na tukajšnjih italijanskih šolah profesorji iz vseh delov Italije — in med njimi tudi taki, ki so se ves čas prav pridno izkazovali kot vneti fašisti — ravno tako in z isto ter še večjo pravico (ker vsaj fašističnega masla nimajo na glavi) lahko pridejo na slovenske srednje šole poučevat v primeru pomanjkanja domačih slovenskih učnih moči, profesorji iz Slovenije. Res je sicer, da tukaj še ni Jugoslavija, toda res je tudi — in prisotnost g. polkovnika Bowmana na njegovem službenem mestu nam to dokazuje — da tukaj zaenkrat ni več niti Italije!

Učni prostori

Kar se tiče vprašanja učnih prostorov, mislimo, da bi bila to stvar, ki bi jo morala rešiti mestna uprava, katere edini pravni predstavnik je sedaj Mestni osvobodilni svet. Nimamo nikakega vzroka, da bi dvomili, da bo ZVU dala Mestnemu osvobodilnemu svetu navodila, da te prostore preskrbi (če se noče sama ukvarjati s to mučno zadevo). Mislimo tudi, da vsaj o tem vprašanju Mestni osvobodilni svet ne bo zadel na opozicijo nobene tukajšnjih strank: saj vse tekmujejo v zagotavljanju, da so za italijansko-slovensko bratstvo.

Slovenski uradniki

Tudi glede teh izjav g. polkovnika Bowmana si dovoljujemo kratko pripombo in obžalujemo, da se ne moremo strinjati z njegovimi zaključki, kakor se z njimi ne bo mogel strinjati noben resnično antifašistični Italijan. Res je, da ni bilo med fašizmom dane Slovencem mnogo možnosti, da bi bili nastavljeni v državnih službah, ni pa res, da se Slovenci ravno «radi pomanjkanja izkustva in prakse» nahajajo v podrejenem položaju glede teh služb. Tudi ne vpoštevajoč vseh tistih naših državnih in parastatalnih uradnikov in namesčencev, ki so bili med fašizmom pregnani v Italijo, kjer so se še preveč urili v izkustvu in praksi in bi se sedaj, izurjeni in izprakticirani, morali vrniti sem na svoja prejšnja mesta, zagotavljamo g. polkovnika Bowmana, da imamo med 70.000 izseljenci, katere smo zgoraj omenili, dovolj izurjenih uradnikov, ki bodo imeli pred večino svojih italijanskih tovarišev poleg izurjenosti še to prednost, da so domačini in da obvladujejo poleg slovenskega tudi italijanski jezik. Samo treba jih je sprejeti.

Zaključek, da bi morali še naši zavezniki zapostavljati naše uradnike in javne namesčence zaradi tega, ker jih je — zapostavljal fašizem, se nam zdi — ne zamerite gospod polkovnik! — naravnost gorostasen!

In še to bi radi povedali, da bi se prav razumeli: slovenski narod v l. 1945. ni več tisti iz l. 1918.! Vstal je z golimi rokami proti orjaški sili Hitlerjeve Nemčije in Mussolinijeve Italije in si, v neomajnem zaupanju v pravičnost svoje borbe, z neslomljivo vero v svoje velike zaveznike, po še nevidenih krvavi borbi, po še nevidenih žrtvah, z novo požrtvovalnostjo sam postavlja svoj novi dom. Nemški okupator mu je, da bi zopet zanetil staro italijansko-slovensko sovraštvo v tej deželi, v tem istem tržaškem mestu ponujal velikodušno popravo krivic, ki mu jih je še bivša Avstrija prizadela, pa je to ponudbo s prezirom odklonil.

Danes, ko se zavezniki trudijo, da bi popravili krivice, ki mu jih je prizadel fašizem, ta narod odklanja miloščino, sugerirano od raznih šolskih skrbnikov, odklanja, da bi bila njegova šola še nadalje pod upravo nekdanjih Mussolinijevih službnikov. Ali načelo enakopravnosti, popolne enakopravnosti, kakor ga je postavila italijansko-slovenska antifašistična zveza ali — mč: rajši bomo še nadalje poučevali svoje otroke skrivaj po luknjah, kakor smo jih dolga desetletja pod tujčevo peto. — Morebitna sklicevanja na obstoječo zakonodajo ne držijo: tisti, ki je to zakonodajo uveljavil, jo lahko tudi razveljavi, če vidi, da ne odgovarja danim razmeram.

Zaključujemo z besedami, ki jih je spregovoril maršal sir Harold Alexander te dni v Pulj: «...Imejte pred očmi, da se danes tudi tukaj piše zgodovina!»

Dr. FRANE TONCIC

Proces proti Quislingu

Oslo, 6. Reuter. — Proces proti Vidkunu Quislingu, norveškemu ministrskemu predsedniku pod okupacijo, ki bi se moral pričeti 20. avgusta, bo v sejni dvorani «Logens Hall», kjer zaseda mestni svet Osla, ker mesto ne premore sodne dvorane, ki bi bila dovolj velika, da bilo v njej mogoče namestiti sto tujih novinarjev in vse one, ki upajo, da bodo mogli prisostvovati procesu.

JUGOSLAVIJA STEBER DEMOKRACIJE IN NAPREDKA

Govor tov. E. Kardelja na prvem kongresu Enotne narodno osvobodilne fronte Jugoslavije

Ljubljana, 6.

Na kongres je prišlo 1150 delegatov narodne fronte iz cele države. Razen predstavnikov vseh naših narodov in slojev, se udeležujejo tega zgodovinskega kongresa tudi predstavniki najvišjih državnih teles, uradovin ustanov, na primer člani predsedstva AVNOJ-a z dr. Ivanom Ribarjem na čelu, člani Zvezne vlade, s podpredsednikom Edvardom Kardeljem na čelu, člani vseh federalnih vlad, predstavniki strokovnih zvez AFZja, USOJ-a in ostalih antifašističnih organizacij.

V imenu akcijskega odbora je pozdravil kongres predsednik srbske narodne skupščine dr. Siniša Stanković. Govoril je o pomenu in vlogi fronte v osvobodilnem boju, ter o nalogah, ki stoje danes pred njo. V imenu narodne fronte Hrvatske, je pozdravil kongres Vicko Krstulović, ki je poudaril, kako je pravilni politiki fronte uspelo razbiti in onemogočiti izdajalsko politiko cepitve narodnih sil, politiko pasivnosti in sodelovanja z okupatorjem, ki jo je vodil Maček s svojo kliko. Poudaril je, da je politiki fronte razen tega uspelo zbrati ves albanski narod Hrvatske, ki je od pričetka boja dal vzglede junaštva v boju za svobodo in enakopravnost naših narodov.

V imenu Osvobodilne fronte Slovenije, je navzoče pozdravil tov. Josip Vidmar, ki je govoril o obnovi in delu osvobodilne fronte in o združitvi in zbiranju slovenskih narodnih sil. Potem, ko je poudaril, da je OF nastala iz 18 različnih političnih skupin, je izrazil priznanje komunistični partiji Jugoslavije, ki je kot najzvestejša narodna stranka s svojim neumornim delom dosegla, da je dosegel narod popolno enotnost in da v bodoče ne želi nobene stranke več, ampak samo enotno narodno voljo.

Poleg ostalih govornikov je podal poročilo o političnem položaju pri nas in v svetu in o nalogah narodne fronte, podpredsednik vlade in minister konstituanto, Edvard Kardelj, ki je dejal o mednarodnem položaju Jugoslavije:

Jugoslavija je izšla iz te vojne z utrjenim mednarodnim položajem in s velikimi simpatijami po vsem svetu. Ta položaj nove Jugoslavije je bil ustvarjen zaradi trdovratne in dosledne narodno osvobodilne borbe proti nemškemu in italijanskemu fašizmu i in vsem njegovim quislinškim pomagačem v naši državi in na Balkanu. Ta boj je uvrstil Jugoslavije med one države, ki so prispevale največ v boju za zlom fašističnega barbarstva.

Zato narodi Jugoslavije upravičeno pričakujejo, da bodo priznane njihove upravičene zahteve, ki so obsežene v geslu: «Tujega nočemo, svojega ne damo!» Te svoje zahteve ne utemeljujemo samo s svojim sodelovanjem v vojni, ampak s stoletno težnjo naših narodov, razdeljenih med razne imperijalistične s države, po ujedinjenju.

Na drugi strani je mednarodni položaj nove Jugoslavije utrjen z izpremembami, do katerih je prišlo v Jugoslaviji, z izpremembami, ki so morale izzvati simpatije vseh svobodoljubnih ljudi na svetu.

Naši prijatelji in naši sovražniki

So nekateri, ki stalno govore o tem, kako je inozemstvo proti onemu, kar se godi v Jugoslaviji in kako se moramo zaradi tega popraviti. Verjanem, da so v inozemstvu nekateri maloštevilni reakcionarni krogi, ki jim ne ugaja ljudska demokracija v Jugolavij. Toda če to ne ugaja tem krogom, sem jaz prepričan da ugaja milijonom in milijonom širokih ljudskih množic po vsem svetu. Jugoslavija je poslala eden od važnih stebrov demokracije in napredka na svetu. Naravno je, da je to moralo dvigniti njen ugled.

Solidne in močan položaj naše države temelji na ogromnem moralnem prestižu, na težkih žrtvah, na brezprimernem junaštvu, ki so ga pokazali naši narodi med to vojno. Temelji na trdnih in solidnih zvezah, ki so jih med vojno navezali z zavezniškimi dravami, na zvezah, ki se vedno bolj poglabljajo pa tudi na zvezah s sosednjimi državami, kjer so bili zrušeni fašistični režimi in kjer je bila izvedna demokratična ureditev.

Bratstvo Jugoslavije in Z. S. S. R.

S tem so bili ustvarjeni pogoji, da postavimo svoje odnošaje s temi državami na popolnoma druge temelje, kot so bili prej. Jugoslavije se nahaja danes s Sovjetske zveze v tako prijateljskih odnošajih, da je zanje premalo reči, da so samo zavezniški in prijateljski. Sovjetska zveza je igrala odločilno vlogo v mednarodnih odnošajih in na ta način omogočila, da se naši državi zagotovi pravica, da odloča o svoj usodi sama. Bratstvo v orožju, ki je bilo ustvarjeno v prvih dneh med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, je končno zapečateno s skupno prelito krvjo, z žrtvami slavne Rdeče armade, v boju za osvoboditev naše države.

Naši odnošaji z Anglijo in Ameriko so prežeti z izkreno željo, da bi bili čim tesnejši, čimbolj prijateljski, da bi se razvijali in poglabljali na temelju prijateljstva, ki je bilo stvorjeno v skupni borbi proti nemškim in italijanskim zavojevalcem.

Noben up reakcije se ni uresničil

Vsa ta dejstva govorijo o tem, da se mir v Evropi vedno bolj krepi, da so končno propadli načrti in upi raznih fašističnih ostankov in reakcionarnih mračnjakov, ki so delali vse, da bi sprli zaveznike. To pomeni, da je mednarodni položaj Jugoslavije trdnejši, kot je bil kdajkoli. Ne samo položaj Jugoslavije, temveč tudi stare Srbije, da ne govorim o drugih arodih. Ta zadovoljivi mednarodni položaj Jugoslavije, nam omogoča, da se lahko z vso energijo in z vsem zaupanjem vržemo na delo za obnovo naše države, za izgraditev demokratične narodne oblasti.

Med tem pa je bilo navzlic tem pozitivnim činiteljem napačno misliti, da Jugoslavija nima v inozemstvu sovražnikov in da lahko nanje pozabi. Brez dvoma obstojajo v inozemstvu reakcionarni krogi, ki bi raje videli obnovljene protidemokratične režime v stari Jugoslaviji, ki bi raje videli, da ne bi bilo več Jugoslavije, kot da je taka, v kateri so vzeli naši narodi usodo v svoje roke s tem, da so oblast prevzele demokratične sile.

Toda teh krogov sila je začela padati. Drobi jih široki pritisk demokratičnih ljudskih množic. Zadnje volitve v Angliji so jasno pokazale, kakšno je razpoloženje ljudskih množic

Ta mednarodni razvoj je razbil močne upe naši notranji reakciji in ostanko vsakovrstnih fašističnih žarišč. Te gospodje so upali marsikaj. Pred vsem so upali, da bo državljanska vojna, da bo zeleni kader, da bodo vsakovrstne ustaje, ima in, da bo organizacija združenih narodov zelo važen činitelj miru v svetu. Jugoslavija je sodelovala in bo tudi v bodoče sodelovala v vsaki akciji, ki jo podvzemajo z namenom, da se okrepi svetovni mir.

Vendar pa so se v teh svojih upih prevarili. Potem so upali, da bodo zavezniki reševali njihove izgubljene položaje. Tudi v tem so se prevarili. Volitve v Angliji so razbile tudi te utvare. Upali so, da nas bodo gospodarske težave hitro zlomile. Med tem pa, čeprav jih v resnici čutimo kot težko breme, nas te težave ne samo, niso zlomile, ampak jih vedno bolj in bolj premagujemo. Noben njihov up, se ni uresničil.

Toda navzlic tem neuspehom se sovražnik ni odrekel svojim namenom. Danes zopet deluje politično. Do včeraj so ti ljudje z iste protinarodne liste sodelovali z okupatorjem ali dajali vsakovrstno podporo njegovim pomagačem. Potem so netili državljansko vojno. Danes se pojavljajo z novo krinko. Kot politiki, kot nepristranski kritiki oblasti, ki zanjo trdijo, da je premalo demokratična. Trdijo pa to zato, ker se boje prav njene prave demokratičnosti. Dalje se pojavljajo v obliki saboterjev, gospodarskih škodijivcev, špekulantov in črnoborzijancev. Za seboj vlečejo vse one, ki so obtoženi s sodelovanjem z okupatorjem, pogosto pa jih podpirjo ljudje, ki ne morejo dopeti preobrata, ki se je izvršil v Jugoslaviji, ki se ne morejo sporazumeti z novim stanjem.

Volitve za konstituanto bodo v kratkem pokazale, kaj pomeni fronta za Jugoslavijo, pokazale bodo tudi, da je v naši državi še preveč demokracije za one, ki se boje ljudske volje.

Stalin in Molotov v Moskvi

Moskva, 5. VZN. - Radio Moskva je javil, da sta se danes, v nedeljo, vrnila v Moskvo generalisimus Stalin in zunanji komisar sovjetov V. Molotov.

Tako je treba delati

London, 6. Tanjug. — Dopisnik Tanjuga poroča, da je imel včeraj dopoldne glavni ravnatelj UNRRA-e, gospod Herbert Lehman v veliki dvorani angleškega ministrstva za informacije konferenco s predstavniki anglo-ameriškega in drugega zavezniškega in nevtralnega tiska. Gospod Lehman je poročal o svojih vtisih s potovanja po Jugoslaviji in drugih deželah. Posebno je poudaril problem pomoči tem deželam in nujnost nagle pomoči UNRRA-e za uspešno izvršitev teh nalog. V svojem odgovoru na vprašanja o pomoči Jugoslaviji sta dala gospod Lehman in njegov pomočnik Jackson posebno priznanje delu UNRRA-inega odposlanstva v Jugoslaviji in sodelovanju ter pomoči jugoslovanskih oblasti UNRRA-inemu odposlanstvu. O delu Mihajla Sergejčika, vodje UNRRA-inega odposlanstva v Jugoslaviji je dal pomočnik Jackson izjavo, da «predstavlja klasičen primer», kako je treba delati.

Poraz Francovega režima

Meksico City, 6. United Press. — Alvaro de Albornoz, predsednik španskega osvobodilnega odbora, je dejal, da sklep Velikih treh pomeni dokončan sporazum Francovega režima. Vesel sem, ko vidim, da čuvarji svetovnega mira, delujejo v smislu konference v San Franciscu.

Madrid, 6 Reuter. — Splošna reakcija na izključitev Španije iz družbe Združenih narodov je bila tukaj ta, da bo iz strahu pred večjo katastrofo prišla do večjih političnih sprememb, ali pa da bo ustanovljen vojaški direktorij, španski krogi ugibajo zdaj, ali bo potsdamski deklaraciji sledil kak večji politični pritisk. V vsakem slučaju je mnenje, da mora še ta mesec priti do spremembe v španski vladi, ali pa se bo položaj zaostril in bo uporaba sile neizbežna.

Manifestacije, demonstracije in provokacije

Provokacija, ki jo je tržaška reakcija uprizorila v nedeljo dne 5. avgusta, dva meseca po prvi provokaciji, kjer so prejeli zasluženo kazen trije fašisti, je nepoboljšljivim naivnežem, ki še vedno nasedajo hinavskim besedam lažni-demokratov, nov dokaz dejanskih namenov italijanskega imperializma.

Ker jim je zmanjkalo stvarnih argumentov, so se začeli posluževati provokacij, in ker jim je na provokacijo tržaško ljudstvo odgovorilo kakor je takemu postopanju primerno, upijejo, da so to antidemokratične, fašistične metode; se več, da nam grozi nov fašizem.

Mi smo že ponovno poudarjali, da na besede ne damo počenega groša. Za nas so odločilna dejanja in samo dejanja. In kako je z dejanji v tem primeru?

5. maja 1945. so fašisti uprizorili demonstracijo proti zavezniški Jugoslovanski armadi, ki je osvobodila Trst. To je dejstvo, ki ga ne more ovreči stoletno pisarjenje vsega reakcionarnega tiska v Trstu in drugod. Eden glavnih organizatorjev te fašistične demonstracije se imenuje Mascia Cosimo, ki je imel funkcije v GUF-u, bil je oficir italijanske socialne republike, prisegel je zvestobo Nemcem itd. To so dejstva. Kaj pa naj bodo drugega ljudje, ki demonstrirajo proti Titovi armadi, armadi, ki je doprinesla največje žrtve za uničenje fašizma, kot fašisti?

5. avgusta so v počastitev spomina teh padlih fašistov (čudno, da nihče ne ve imena teh «borcev za svobodo», niti kje so se borili, niti v kateri edinici) priredili našo zadušnico in organizirali skromno povorko v kateri smo opazili med drugimi tudi sledeče fašiste: Gatti, bivši pokrajinski zvezni tajnik fašistične stranke v Ljubljani, ki je deloval v času okupacije kot neposredni sodelavec Visokega komisarja Graziollija; De Retto od «Cassa di Risparmio Triestina», ki spada med najhujše fašiste in je bil nekoč zaupnik Pokrajinske fašistične zveze za stike s fašističnim tiskom v Trstu; Fulignot, znani skvadrist; Sbisà, skvadrist; Antonini, oče in sin; sin Giordano je bil republikanski fašist in je pripadal formaciji «Brigate Nere» ter sodeloval pri fašističnih akcijah proti partizanom v Istrskem Roču, oba sta z Nemci pribežala iz Istre iz strahu pred kaznijo. Med povorko so vzklikali: «Dol s ščavi!» in prepevali fašistično šovinistično pesem: «Nella patria de Rossetti no se parla che italiano». Med Goldonijevim trgom in Beltramovo hišo na Korzu je prišlo s skupino kakih 70 delavcev do spopadov, med katerimi sta dva demonstranta nastopila z bodali in sta bila dva delavca ranjena. Nekaj demonstrantov se je poslužilo železnih boksarjev. Eden je imel revolver. Tega je zavezniška policija aretirala.

Prerekanje in prerivanje je trajalo četrt ure. Skupine okrog 150 fašistov je nato še krožila po mestu in je prišla kričat tudi pred palačo PNOO v ulici Carducci. Ko pa je zvedela, da utegnejo priti delavci se je naglo razbežala, dobro vedoč, da je še tako močna policija ne bi mogla zaščititi pred izzivanimi ljudskimi množicami.

To so dejstva.

In mi naj verjamemo, da so se ti fašisti udeležili manifestacije, da bi počastili spomin tistih borcev za svobodo, ki so jih ti pomagali streljati in pobijati?

In mi naj verjamemo besedam, s katerimi se obljublja Slovencem in Hrvatom enakopravnost in pravico do avtonomnega življenja! Organizatorji fašističnih provokacij, ki se ogrevajo za italijansko-slovensko bratstvo! Zagovorniki italijansko-slovenskega bratstva, ki vpijejo po mestnih ulicah «dol s ščavi»!

Taka je vaša politika: na eni strani izjavljate, da ste tudi vi za italijansko-slovensko sodelovanje in bratstvo (v vaših programih seveda o tem sodelovanju in bratstvu previdno in vztrajno molčite, ker v vaših centralah Slovencev in Hrvatov sploh ne poznajo; tam vedo le za tujerodce); na drugi strani pa organizirate šovinistične provokacije, kjer poznani pristaši fašizma, za sedaj še na svobodi, dajejo duška svojemu sovraštvu do Slovanov.

Še enkrat. S tako jezuitsko politiko ni mogoče prispevati k pomirjenju duhov in k ostvaritvi pogojev za mirno in tvorno sožitje vseh treh narodnosti na ozemlju, ki je v izigravanju ene narodnosti proti drugi na lastni koži občutilo posledice te protiljudske imperialistične igre.

Sovjetski-kitajski odnošaji

London, 6. VZN. — Iz Moskve javljajo, da bosta v prihodnjih 24 urah prispela v Moskvo kitajski ministrski predsednik T. V. Soong in novi kitajski zunanji minister gospod Wang Sihi-Chieh, kjer bosta povzela razgovore s sovjetskimi oblastmi. Potsdamski sestanek je bil namreč prekinil te razgovore. V času, ko so bili ti razgovori prekinjeni so uradno poročali, da je namen teh pogajanj izboljšati kitajsko-sovjetske odnošaje.

Širokogrudnost demokratične Jugoslavije

AVNOJ je izdal odlok o amnestiji

Beograd, 6. Tanjug. — Predsedstvo AVNOJ-a je izdalo zakon o amnestiji državljanov, ki so bili aktivno na strani Nemcev, ali, ki so se politično zoperstavljali gibanju odpora v Jugoslaviji. Uradno poročilo pravi, da je izdal zakon o amnestiji na predlog maršala Tita-AVNOJ.

Amnestija velja za vse tiste osebe, ki so sodelovale v vseh oboroženih formacijah v službi okupatorja — kakor četniki, Nedičevci, hrvaški in slovenski domobranci itd., kakor utdi za one osebe, ki so pripadale političnim organizacipam ali upravnemu oziroma sodnemu aparatu v službi okupatorja. Amnestirani so vsi dezerterji, ki so dezertirali iz Jugoslovanske Armade, ali pa se niso odazvali mobilizaciji in kot taki niso prešli na stran sovražniku. Enako velja amnestija za one, ki so klevetali in žalili Jugoslovansko armado in njene predstanike, narodno oblast in njene organe.

Amnestija ne velja za vojne zločince, ustaše, Ljotičevce, člane Kulturbunda, člane Gestapa in druge fašistične policijske organizacije. Prav tako niso amnestirane tiste vodilne osebe zgoraj omenjenih organizacipi, in one, ki so iste v večjem obsegu financirale ali materielno podpirale. Amnestipa tudi ne velja za osebe, ki so pobegnile v inozemstvo zaradi odgovornosti narodu. Vse osebe, katere so bile že obsojene pred tem odlokom, so z ozirom na višino kazni oproščene vsake kazni ali pa jim je kazen zmanjšana na tretjino, oziroma petino izrečene kazni. Vsi tisti, ki smatrajo, da imajo pravico do amnestije, imajo pravico do priziva predodiščem.

Amnestija pomeni moč Titove Jugoslavije

Beograd, 5. Tanjug. — Odlok o splošni amnestiji in pomilostitvi je dokaz moči Titove Jugoslavije, ki je po zmagi priborjeni v težkih borbah, stopila v dobo mirne izgraditve.

Odlik je na predlog maršala Tita izdalo predsedstvo AVNOJ-a.

V teku borbe za osvoboditev Jugoslavije je narodno osvobodilno gibanje jasno postavilo v ospredje načelo o kaznovanju vseh vojnih zločincev, prav tako pa tudi onih, katere je okupator rekrutiral iz vrst domačih izdajalcev.

Borba, proti narodnemu sovražniku,, ki je ščitila pridobitve izvojevane v brezštevilnih bitkah s potoki krvi, ki je ščitila življenje in imovino naroda, je zahtevala pravično in strogo kazen za vse domače izdajalce — sluge in pomagače okupatorja; ki so grešili proti svojemu narodu in onemogočali osvobojenje domovine.

Vendar so naše vojne edinice, naša vojna in civilna sodišča vselej upoštevala, da je bilo veliko število ljudi prisiljeno pognanih v borbo proti svojemu narodu. Maršal Tito je pozival pripadnike domobranstva, častnikov in podobnih sovražnih formacij — one, ki se niso omadeževali s krvjo, da naj zapuste svoja mesta in vstopijo v Jugoslovansko armado.

Vendar niso našli te moči niti v zadnjih trenutkih narodno osvobodilne borbe, čeprav so se lahko jasno zavedli, da je naša borba pravična. Zato jih je doletel narodov prezir in narodova sodba. Enako je tudi z onimi, ki so dezertirali iz naše vojske, ali pa so sodelovali v političnem, upravnem in sodnem aparatu četnikov, domobrancev in drugih izdajalcev. Za njihovo podlo delo jim narod danes plačuje.

Danes je osvobojena vsa domovina. Sovražniki niso v stanu, da uničijo pridobitve narodno osvobodilne borbe. Pred vsemi državljani demokratične federativne Jugoslavije stoji obnova in izgraditev domovine. Pod temi pogoji predstavlja odlok o amnestiji in pomilostitvi v prvi vrsti dokaz vedno večje ureditve prilik v naši domovini. Istočasno pa amnestipa govori o težnji naših narodnih oblasti, da je omogočeno tudi velikemu delu onih, ki niso ničesar dodali k osvoboditvi Jugoslavije, da sedaj pomagajo za obnovo in utrditev naše domovine kot polnopravni državljani svoje domače grude.

Popolnoma jasno je, da ustaški, četniški in domobranski klavci ter njihovi voditelji in financerji, Ljotičevi fašisti, vohuni, Gestapovci, kulturbundovci in drugi težki vojni zločinci zaslužijo najostrejšo kazen. Podpihovalci in izvrševalci množičnih pokoljev, požigalci, in roparji — morajo nositi polno odgovornost za svoja zločinska dela — ne samo zato, ker to zahtevajo stotisoči nedolžnih žrtev temveč tudi zato, ker pe njihovo kaznovanje sestavni del zmage nad fašizmom. Te ljudi je treba odstraniti iz človeške družbe, ker oni nimajo nikakih moralnih, niti političnih kvalifikacij za delo v vrstah naroda, ki so ga nameravali iztrebiti.

Odlok o amnestiji je torej še en dokaz, da pe nova Jugoslavija močna, da je zemlja poštenih in srečnih državljanov, zemlja svobode in demokracipe, v kateri vladajo zakonitost, pravičnost in širokogrudnost.

Poslanica poljske vlade Stalinu

Moskva, 6. VZN. — Poljska vlada je poslala poslanico v zahvalo generalisimu Stalinu, v kateri povdarja, da praznje poljski inarod največji dogodek svoje zgodovine, to je resnično priznanje zapadne meje Poljske, ki jo tvorita reki Odra in Nelsse, priznanje, ki jamči pravo neodvisnost in blaginjo poljskega naroda.

Poslanica se zlati zahvaljuje maršalom Žukovu Rokosovskemu in Konjevu. Vsebuje predvsem tople pozdrave poljskega naroda generalisimu Stalinu, velikemu duhovnemu voditelju in tvorcu sijajne zmage, ki so jo združeni demokratični narodi dosegli nad fašističnim barbarstvom in nad nemškimi napadalci.

V poslanici je izraženo čustvo globokega in prisrčnega prijateljstva, ki navdaja poljski narod napram velikí Sovjetski zvezi.

Varšava je slovesno sprejela osvoditelje Poljske

Varšava, 6. VZN. — Včeraj je znanim voditeljem Rdeče armade Varšava priredila svečan sprejem maršalu Žukovu in maršalu Rokosovskemu, katerih imena bodo za vedno povezana s poljsko osvoboditvijo.

Ob pridohu na letališče, ki je bilo okrašeno s sovjetskimi in poljskimi zastavami, so goste sprejeli namestnik ministrskega predsednika Mikolajčik, vrhovni poveljnik poljske vojske maršal Rola Žymierski, vodja glavnega stana polkovnik general Korčič in drugi generali, skupno s predstavniki demokratskih stranik in mladinskih organizacij.

Maršal Žukov je svoj govor pred mikrofonom zaključil z besedami: «Odločitve, ki so bile prejete na sestanku treh velesil v Berlinu, so zdaj znane vsemu svetu. Iz teh je razvidno, da so vse velesile pripravljene nuditi pomoč poljski vladi in očuvati njene interese. Sovjetski narod se pridružuje veselju nad naraščajočo silo kulture in napredka, ki se obeta poljskemu narodu.

Narodi Sovjetske zveze so vedno smatrali poljski narod za krvnega brata in niso opustili prilike, da mu nudijo pomoč v težkih časih borbe proti hitlerizmu in so sodelovali pri osvoboditvi Poljske od nemškega okupatorja ter vrnitvi Poljske Poljakom.

Potsdam

Svetal žarek na prehojeno pot bojev in zmag

Moskva, 6. Tass. — «Pravda» piše v svojem mednarodnem razgledu: «Berlinska konferenca meče svetel žarek na prehojeno pot bojev in zmag. Tem bolj pomembne postanejo njene odločitve in izgledi za bodoče skupno delo, ki je bilo začrtano. -

Uspešna dovršitev berlinske konference je zadala hud udarec vsem profesionalnim «stokačem» in «pesimistom», katerih izjave niso povzročili toliko slabi živci, kako pa premišljevano izzivanje.» «Ali lahko pričakujemo, da nam bo dala ta konferenca trajen mir?», je nedavno patetično vprašal švedski «Arbitaren» in potem zloveščo zabevskal: «Ne, mi ne moremo pričakovati miru od te konference. Stvar miru je zgrajena na pesku.» Ta list je bil podprt od švedske revije «Frihet», ki je napisala: «Bilo bi na mestu ne gojiti nikakih iluzij glede te konference. Druge sile morajo storiti resnično delo da obnovijo mir.» Še bolj izzivalne so bile izjave reakcionarjev Hearsyjev, Mac Cormicka, Weassa, Yalčina in peres drugih gangsterjev. Mnogi japonski listi tudi niso mogli skriti svojih nad za neuspeh konference. List «Asai» je napisal: «Precej je neverjetno, da bi konferenca imela kakšen rezultat, razen površnih dogovorov.»

Medtem ko je berlinska konferenca zasedala, je angleški opazovalec Liberator napisal: «Nemčija je preizkusni kamen za «velike tri». No sedaj ima Liberator vso možnost, da se prepriča, da je konferenca častno rešila to preizkušnjo, če je že konferenca bila res preizkušnja. Sklepi berlinske konference so utrdili veliko zmago zaveznikov nad Nemčijo in začrtali načrt za skupne akcije, čigar uresničenje bo rešilo človeštvo pred novim izbruhom nemškega imperializma. To kar kažejo rezultati berlinske konference, je predvsem gotovost, da napake Versailskega mira ne bodo ponovljene. Berlinska konferenca ni samo začrtala poti za rešitev nemškega vprašanja, ampak se je tesno približala problemom ureditve miru. Berlinske odločitve določajo glavne principe evropske nevojne organizacije. Tako so bili postavljeni temelji trajnega in pravičnega miru.

Maršal Alexander na obisku pri jugoslovanski vojski

Fieldmaršal Alexander je izjavil: „Videl sem že mnogo parad in vojsk, stvarno pa je name napravila najlepši vtis vaša mlada vojska s svojo strumnostjo, oboroženostjo in disciplino“

Na visoki kraški planoti ob glavni cesti, ki pelje iz Trsta proti Gorici, so vasi, v katerih se nahaja odred Jugoslovanske armade za Trst, Istro in Slovensko Primorje. Tukaj so prebivalci srečni in že uživajo veselje in sadove svoje borbe. Že prvi vtisi, ki jih opaziš v najbližji vasi ob cesti v Opatijem selu, ti povedo, kaj mislijo ljudje. Ob prihodu te sprejme velik napis, ki ga je napisalo srečno ljudstvo na steno hiše: Tukaj je Jugoslavija. V vasi sami pa je veselo in živahno vrvenje. Ljudje hitijo na delo, med vinogradi in po njivah opaziš vesele kraške žene in dekleta, kako hitijo za delom, med njimi pa zagorele partizane, ki jim pomagajo. Ne pomagajo pa samo borci svojemu ljudstvu, temveč tudi ljudstvo skrbi kolikor more in kjerkoli mora, zanje. Borci pomagajo vaščanom pri delu na polju, mladinke pa skrbijo zanje, jih perejo in šivajo, čeprav jim tega nihče ni rekel. Mladinke na Lokvisah jim celo kuhajo. Pri vsem tem pa vsak dan najdejo v večernih urah nekaj časa, da po napornem delu prirejujejo skupno s svojimi vojaki kulturne in zabavne večere. Mladina iz Krasa, Vipavske, Tržiča in Furlanije je najbolj srečna; kadar lahko obišče te svoje borce. Primorsko ljudstvo ljubi svojo prvo armado.

Na poti v odred

Danes pa je v tržaškem odredu nekaj novega. Že na glavni cesti proti Gorici stoji vojak Jugoslovanske armade v lepi sivkastomodri uniformi z brzostrelko preko prs in se pazljivo ozira po cesti. Kmalu za njim na cesti proti Kostanjevici opaziš drugega stražarja v prav taki novi uniformi. Danes je prišel v odred na obisk gospod fieldmaršal Harold Alexander, bivši verhovni poveljnik Zavezniških sil na Sredozemlju, ki je sedaj imenovan za guvernerja Kanade. Gospod fieldmaršal je pred odhodom na novo službeno mesto v Kanado smatral za svojo dolžnost, da se poslovi tudi od odreda na Krasu, kot edinice Zavezniške vojaške armade, ki se je tako junaško borila ob strani zaveznikov in ki se je potem, ko je osvobodila Istro, Trst in Slovensko Primorje, združila tu s slavno in V. in VIII. armado.

Tema dvema armadama je poveljeval fieldmaršal sir Harold Alexander od slavne bitke pri El Alameinu, preko Tunisa, izkrcanja na Siciliji, zmage pri Cassinu, pa vse do zloma nemške armade v severni Italiji in prehoda preko Alp. Vzdolž ceste so bile razporejene številne straže. Ob devetih in deset minut je javil štab I. bataljona odreda iz Opatjega sela, da si trije avtomobili z visokimi gosti prešli vas in da so že na poti proti Kostanjevici, kjer je štab odreda. V nekaj minutah je privozil pred štab odreda najprej avto z filmskimi reporterji, nakar se je izza ovinka pojavil eleganten rumenopleskan odprt avtomobil, v katerem sta se vozila fieldmaršal sir Harold Alexander in general sir John Harding, poveljnik 13. britanskega armadnega zbira.

Sprejem

Na majhnem trgu, sredi vesi, je bila postrojena častna četa Jugoslovanskega odreda v novih sivkastomodrih uniformah. Levo od častne čete so stali oficirji Jugoslovanske vojaške misije pri 13. britanskem korpusu s šefom misije polkovnikom Pehačko Radom na čelu. Levo od njih pa je stal oficirski zbor odreda. Zadonelo je rezko povelje: mirno! Poveljnik odreda polkovnik Benčič Dragomir-Brkin je stopil nasproti visokemu gostu, ki je medtem izstopil iz avtomobila in mu podal raport. Fieldmaršal sir Harold Alexander pe raport sprejel in se nato rokoval s poveljnikom. Potem pe v njegovem spremstvu obšel častno četo. Pozdravil se je s šefom jugoslovanske misije, polkovnikom Pehačkom in njegovimi oficirji, potem pa je stopil do oficirskega zbora odreda, kjer mu je polkovnik Benčič predstavil vse častnike, s katerimi je fieldmaršal Alexander spregovoril nekaj besed.

Pregled odreda

Po teh uvodnih formalnostih so se odpeljali zavezniški in jugoslovanski oficirji z avtomobili na bližnji travnik, kjer je bil postrojen odred. V prvem avtomobilu sta se peljala fieldmaršal sir Harold Alexander in komandant odreda tov. polkovnik Benčič, v drugem pa gospod general Harding in šef jugoslovanske misije tov. polkovnik Pehaček. V ostalih avtomobilih so bili med drugimi polkovnik Forrester, pomočnik načelnika štaba 13. brttanskega korpusa, major Bruce, osebni svetovalec maršala Alexandra, nadalje major Jakšo Baučič, komisar odreda Vlado Despot in drugi visoki oficirji.

Odred je bil postrojen na majhni planoti, nad katero sta na visokih drogovih vihrali jugoslovanska in angleška zastava. Gospod fieldmaršal Alexander je najprej obšel bataljon pehote in se seznanil z oficidji. Nato je odkorakal k radiotelegrafski četi in odtod k topništvu. Obsel je še mitraljezko četo ter se končno ustavil pri potrojenih tankih. Zanimal se je, kje so bili ti tanki v borbah in dejal, da so morali prebiti marsikak sovražni oklopnik. Po pregledu edinic odreda pe izjavil komandantu polkovniku Benčiču, da je videl že mnogo parad in vojsk, da je pa stvarno napravila nanj najlepši vtis naša mlada vojska s svojo strumnostjo, oboroženostjo in disciplino. Izrazil je željo, da bi se rad pogovarjal z našimi oficidji in če je mogoče zanje tudi kaj storil.

V razgovoru z oficirji

Na povabilo komandanta odreda, tov. polkovnika Benčiča, se je fieldmaršal sir Harol Alexander odpeljal z ostalimi visokimi oficirji na majhno zakusko. V prepro sti sobi kraške kmečke hiše, kjer je štab odreda, se je razvil prijeten razgovor. Poleg fieldmaršala Alexandra in generala Hardinga je sedel komandant odreda, polkovnik Benčič in angleški tolmač kapetan Simič, ki se je kot prvi padalec spustil na osvobojeno ozemlje v Jugoslaviji in postavil zvezo med zavezniškim vojaškim poveljstvom in vrhovnim štabom NOVJ. Med ostalimi so bili tudi zavezniški častnikarji, med njimi dopisnik Lifa.

Fieldmaršal sir Harold Alexander se je zanimal za sestavo odreda. Polkovnik Benčič mu je razložil, da so to stari borci, prostovoljci, večnima iz Istre, Primorske in Slovenske Benečije ter borci, ki so prišli v borbah od Dubrovnika pa do Trsta in ga osvobodili. Tovarišce so prav tako sodelovale v borbah in se žrtvovale kot bolničarke v prvih borbenih vrstah. Po kratkih napitnicah in razgovoru so gostje odšli na dvorišče, kjer je fieldmaršal Alexander izrazil željo da bi se slikal skupno z oficirji odreda in misije. To sliko je želel imeti za spomin na svoj obisk v odredu JA. Nato se je fieldmaršal Alexander z jugoslovanskim pozdravom «Zdravo» poslovil od članov štaba odreda in jugoslovanske misije pri Zavezniški vojni upravi in se z generalom Hardingom in ostalim spremstvom točno ob deseti uri odpeljal.

Postojna se obnavlja

Tri mesece smo gazili kupe ruševin, zdaj pa tega ne moramo več trpeti v našem priljubljenem mestecu. Postojna so vrata v Slovensko primorje. Vsak dan prihajajo potniki iz ostalih predelov Slovenije in Jugoslavije, ter začudeno gledajo nemarne ruševine. Zato smo se odločili, da bomo mesto kar sami očistili, obnovili ceste in poti. Ne maramo najetih delavcev ali pa ujetnikov, v ponos nam bo, če si sami obnovimo svoj dom.

Da bo delo olajšano, smo mesto razdelili na štiri kvarte. Vsak kvart ima svoj delovni odbor. Z delom smo začeli takoj vsi od najmlajšega pionirčka do najstarejšega očanca. Vsi veselo vihtimo krampe in lopate, čistimo pločnike, nakladamo vozove in z ruševinami zasipamo jarke. Pesem dela in svobode nas kliče na juriš za obnovo razbitih cest in porušenih hiš, v borbo proti temnim reakcionarnim silam, ki skušajo udušiti v kali samo inicijativnost.

Pišejo nam:

Izzivači

Nekje v mestu vidim dve dekleti, ki hitita na tramvaj. Okoličanki sta, s Krasa ali z Vipave, žarečih lic, svetlih oči. Skoraj padeta v voz tako sta tekli in — kakopak — kar spredaj, dokler ne potegne! Ni bilo prav, v mestu je takšen red in vsi stopajo zadaj. Tako ju je pokaral naš sprevodnik prijazno in resno. Opravičili sta se in se zasopli pojasnevali, da pač nista vajeni prometu. Bila je vojna in tu so bili Nemci. Ljudje so bili najraje doma. Odvadili so se mesta in naj pač za enkrat oprosti. Voz je že potegnil in dobrosrčni sprevodnik je bil zadovoljen... Je pač Tržačan.

Kar se ti oglasi nekdo: «Kaj je, kaj pa mislite vi sciavi, doli pojdita, kaj sploh tu v mestu iščeta! V ves «paesello» izginita, tu nimate kaj iskati! Dekletoma je hudo, v zadregi sta in ne upata si odgovarjati. Saj ni tako dolgo, komaj leto morda, ko so te oklofutali, če si govoril v materinem jeziku in ko so bili v tramvajih napisi, da se sme tu govoriti samo italijansko... In tako sta molčali, naš junak pa se je bolj in bolj ogreval. Ali potniki so začeli mrmrati in naenkrat nahruli izzivača jučnaškega dialekta Tržačan — Italijan: «Kaj, če bi bil jaz sciavo, bi se me tudi upal napasti, kaj? Kako si upaš psovati dekleti! Sam se poberi, ti «gentiluomo», ki si se pritepel k nam s culico in bogatel ob fašističnih zaslugah!»

Dobrodušni sprevodnik je ustavil, odpri vrata, pa so med splošnim smehom in odobravanjem postavili izzivača na cesto. Dekleti sta se oddahnili, potniki so se smejali in tramvaj je nadaljeval vožnjo.

Slučica vsakdanjega življenja. Malenkost. Pove pa, da jih je mnogo med nami, ki jim teorija «dva tisoč letne kulture, Herrenvolka in višjih ras» nikakor noče iz glave. Da, premnogo jih je in tako trdovratni so, da bi niti samenu rektorju tržaške univerze dr. Rolettiju ne verjeli, če bi ne bilo zapisano v knjigi «Porto di Trieste», da so namreč tudi ta dekleta s Krasa, iz Vipave in Istre in z Brd, da so vsi ti kmetji in delavci iz teh krajev za naš lepi Trst nič več in nič manj kot «Donatori di sangue!» Kaj pravite, morda pa imajo še vedno preveč potuhe za take misli, ti zaostali ptiči Ducejeve kulture? Da da potuha je lahko velik greh...

Toda še nekaj nam pove ta majhen dogodek.

Pravi, da so vsi Tržačani, Italijani in Slovenci in vsi, ki žive v tem lepem Primorju sklenili bratstvo med seboj, bratstvo in zavezništvo, ki je globoko usidrano v srcih in ljudskih dušah. Tako globoko, da bodo vsem tistim, ki se neprestano vanj zaletavajo kot naš tramvajski junak ali tudi previdnejše in bolj fino — zrasli rogovi od brezupa. In da si bodo vsi «oficijelni» krogi, ki vsa ta dejstva namenoma prezirajo, naprtili težko zgodovinsko odgovornost za svoje ravnanje!

Glasbena Matica

ima v torek dne 7. avg. ob 20. uri svojo pevsko vajo. Novi tovariši in tovarišice, ki imajo veselje do petja in dober glas, so dobro došli.

Tržaške protifašistke v boju za skupne pravice

1.200 delegatkinj na konferenci A.F.Ž. za Trst. Nikaki poizkusi reakcije ne bodo omajali italijansko-slovenskega bratstva. Manifestacije žena po tržaških ulicah

Včeraj se je začela ob 1/2 9h zjutraj II. konferenca Mestnega odbora AFŽ Trsta v gledališču Nazionale. Prisotnih je bilo okoli 1200 delegatkinj.

Pri otvoritvi je predsednica Marina pozdravila vse prisotne goste in delegatkinje in posebno naglasila bratstvo in enotnost dveh narodnosti v borbi za skupne pravice in za zmago demokratičnih načel. Ob prihodu slavne Titove armade, osvoboditeljice Trsta, so začele delovati vse ljudske demokratične ustanove. Sedaj se nam vedno bolj ogrožajo te pravice. Mnogi fašisti, ki so preje zbežali, se zdaj spet pojavljajo in vršijo razne javne funkcije, v katerih uveljavljajo protidemokratična načela. Tržaške atntifašistke, Slovenke in Italijanke, ne bodo nikoli dovolile uresničenje teh njihovih namer in se bodo še naprej borile za medsebojno bratstvo in demokratične pridobitve.

Predsednica pozdravlja zastopnike ljudskih oblasti tov. Babiča, Dr. Pogassija, Laurentija, Tončiča, Solerija, delegatkinje slovenskih žena in drugih tržaških ustanov. Bile so povabljene tudi zastopnice ostalih političnih struj, ki se pa niso povabilu odzvale.

Ko je bilo izvoljeno delovno predsedstvo je tov. Babič pozdravil delegatkinje in poudaril, da je bratstvo med obema narodnostima tržaškega prebivalstva jasno izraženo v skupnem delovanju italijanskih in slovenskih antifašistk. Ljudska volja bo razbila vsako mržnjo in šovinizem, ki bi jih poskušala sejati reakcija potom svojih listov, ki sedaj izhajajo v Trstu.

Vsak govor se prevaja tako, da ga lahko razumejo delegatkinje obeh narodnosti.

Tovariš Dr. Pogassi pravi, da so naše zavezniške oblasti odvzele naše demokratske institucije ter poudarja, da nam dajejo polne pravice na te naše demokratične ustanove vse žrtve, ki so padle za sbobodo in bratstvo našega ljudstva. To bratstvo predstavlja največji uspeh protifašistične borbe in si ga moramo ohraniti kljub vsem poizkusom reakcije in ostankov fašizma.

Tovariš Laurenti je govoril v imenu UAIS-a. Tudi on je poudaril potrebo enotnosti v borbi za demokratične ustanove in pravice.

Tov. Dr. Tončič je pozdravil kongres v imenu italijansko-jugoslovanske antifašistične zveze, a za njim je nastopil zastopnik komunistične partije, ki je bil burno pozdravljen in omenil, da je komunistična partija prva začela dosledno borbo proti vsakemu šovinizmu in se zavzemala za bratstvo in mirno sožitje ne samo naših dveh narodov, ampak tudi vseh narodov sveta. To je doseglo tržaško ljudstvo v protifašistični borbi, pa si mora to pridobitev tudi z vsemi silami ohraniti.

Jugoslovanke so z vami

Tov. Mahnič Angela je pozdravila delegatkinje v imenu vseh antifašistk Slovenije in cele Jugoslavije. Vse jugoslovanske protifašistke spremljajo z veseljem bratsko skupno borbo protifašistk Trsta. Ugotavlja, da so tržaške protifašistke dosledno v čuvanju vseh demokratičnih pridobitev in da imajo neomajno zaupanje v maršala Tita. (Burno ploskanje spremlja razlaganje tov. Angele vmes pa vzkliki: «Živela italijansko-slovenska enotnost!, Hočemo Tita v Trst!, Živela Živela Jugoslavija»). Tov. Angela omenja, da dokler si žene Trsta ne bodo priborile prave ljudske oblasti, ne bodo imele niti svojih pravic. Slovenske in jugoslovanske žene pazljivo spremljajo borbo tržaških antifašistk in so jim pripravljene dati vso podporo. (Burno klicanje).

Tovarišica iz Vidma je pozdravila delegatkinje v imenu furlanskih antifašistk in povabila na posvetovanje izkušene slovenske borke za demokratične svoboščine. Prepričane so, da jim bodo v njihovi borbi, z nasveti stale ob strani, saj so priznane kot žene, ki so se znale uspešno boriti in zmagati.

Tov. Zmaga je pozdravila delegatkinje v imenu Okrožnega odbora DAT-a, tov. Agostini v imenu bivših partizanov, a tov. Lipalj v imenu GAD-a.

Nato so si italijanske in slovenske žene izmenjale prapore s tržaškim grbom, s kraticami svoje ustanove in datumom 5. VIII. 1945. Ob sviranju himne sta se delegatkinji poljubili in podali roke, medtem so se pa po dvorani razlegali vzkliki: živelo bratstvo Italijanov in Slovencev! Živel Tito! Hočemo Tita v Trst! Živel Stalin!

Dovolj je obljub - hočemo dejanj

Tov. Gigliola de Stradi je prečitala poročilo, ki ga je potem v slovenskem izvodu prečitala tov. Morana. V poročilu se povdarja, da je borba za demokratična načela pričela ža pred 25 leti in, da je največja pridobitev te borbe bratstvo obeh narodov.

Konferenca v Potsdamu ni jasno določila našega vprašanja, ali je vendar naša volja tista, ki bo odločila o naši usodi. Tržaške žene niti malo se sumijo v svojo popolno zmago. Nič ne bodo pomagale intrige reakcije, ki se zdaj skuša prebuditi in govori o demokraciji medtem ko se zapirajo naše šole in ovirajo naše ljudske demokratične institucije.

Ono hoče svojo ljudsko oblast, narodno zaščito in ljudska sodišča.

Če bo ljudstvo imelo demokratično oblast si bo znalo urediti tudi svoje gospodarstko življenje. Skušajo ustvariti kitajski zid med nami in napredno Jugoslavijo, da bi nas mogli zaslepiti. Ljudstvo pa tega ne bo dovolilo.

V Jugoslaviji se življenje normalizira, pri nas pa ne. Ljudska volja je zmagala v volitvah in ves slovenski narod se je strnil okoli OF, tako bo storilo tudi tržaško ljudstvo okoli USAIZ-a.

Delo in smernice

Nato je tov. Zmaga Pipan podala pregled dosedanjega delovanja in začrtala smernice za dalje delovanje. Do sedaj je bilo nabranih 350.000 Lir za revne družine borcev in 600 gramov zlata za državo, kateri pripadajo borci, ki so osvobodili Trst. V Beograd so Slovenke in Italijanke odnesle simbolično darilo za maršala Tita, v katerem je na umetniški način izraženo bratstvo dveh narodnosti. V pogledu bodočega ženskega delovanja tov. Zmaga spominja najprej utrjevanje bratstva in enakopravnosti med obema narodnostima, ki sta največje orožje proti reakciji. To bratstvo je prva pridobitev osvobodilne borbe, in si jo bodo znale braniti Italijanske in slovenske protifašistke Trsta. Druga pridobitev je ljudska demokratična oblast in tudi to so pripravljene braniti tržaške antifašistkc. Obnova je važna panoga javnega delovanja, ali se na žalost do danes ni moglo ničesar uresničiti v tem pogledu. Tov. ugotavlja, da bi bila jugoslovanska uprava že rešila ta problem. Mora se posvetiti velika pažnja tudi šolstvu, kjer naj bi se otroci vzgajali v novem duhu, a v šolah naj bi poučevali pošteni učitelji, ki ljubijo svoj narod. Med najvažnajše naloge spada tudi socialno skrbstvo. To velike delo se ne sme omejiti, ampak tako iz popolniti, da bodo vsi otroci, tudi otroci neprijateljev, imeli pravico in možnost postati pošteni državljani. Zbira se pomoč za otroke Like. Žene v Sloveniji so že začele široko akcijo in v vsakem pogledu skušajo rešiti 50.000 otrok Like, ki so v nevarnosti od lakote in pomanjkanja. Tudi pomoč ranjencem in invalidom spada v važne socialna naloge antifašistk.

Razen tega je treba razširiti organizacijo in pridobiti čimvečje število delavk in intelektualk za sodelovanje v antifašističnih organizacijah. Zato je potrebno čimprej dobiti svoje prostore, svoj ženski dom.

V tem je prišla delegatkinja Istre in je pozdravila vse prisotne v imenu istrskih antifašistk, Italjank in Hrvatic. Današnja Istra ni več ona stara Istra, polna mržnje in razdora. Na požganih in razrušenih hišah stoje danes napisi «Pulj - Tito, Trst - Tito, bratstvo narodov», itd. Istra ne predstavlja več dveh narodov, ampak en sem protifašistični blok, ki ima enotne cilje in enotno organizacijo.

Nato so razne delegatkinje stavile svoje predloge, kakor: zbiranje daril za otroke, pomoč požganim vasem, zbiranje prispevkov za spomenik padlim Sovjetskim in jugoslovanskim borcem v Murski Soboti, medsebojno tekmovanje za pridobivanje novih članic, ženski časopis, ženski dom, šole, dečja zavetišča, letovišča itd. Posebno živo odobravanje je požela delegatkinja ki je predložila zbiranje pomoči za komenske in rihenberške otroke. Takoj so se po dvorani zaželi zbirati prispevki v denarju, a žene so obljubile, da bodo tudi od doma prinesle razne prispevke v naravi.

Po končanem delu so se delegatkinje razvrstile v povorko, s praporoma na čelu in prepevale po ulicah do trga Goldoni, kjer so pred palačo Lavoratore manifestirala za bratstvo, obnovo, ljudsko oblast in zahtevale naj se izpusti na svobodo tov. Jaksetich.

Nato se se vse podale na kosilo in kratek odmor k Sv. Ivanu, ali so že po eni uri bile vse spet na nogah in se podale v krožek Tomažič, kjer so pevski zbori priredili kratek pevski program.

S konference so bili poslani telegrami maršalu Titu, angleškem premjeru Attleeju, predsedniku ZDA Trumanu, Togliati-ju, slovenskim in jugoslovanskim antifašistkam in sovjetskim ženam.

„6 let vojne“ na Zavezniški razstavi fotografskih posnetkov

Včeraj dne 6. avgusta t. l., je bila v Viale XX settembre 16 otvorjena razstava fotografskih posnetkov «Šest let vojne». Pri otvoritvi so bili prisotni zavezniški oficirji, predstavniki tržaških listov in druge vidne osebnosti.

V več dvoranah je razstavljenih preko tisoč lepih fotografskih posnetkov o bojih zavezniških vojsk za osvoboditev, o delu za obnovo v vseh državah sveta, o grozodejstvih v nemških taboriščih smrti in o raznih velikih konferencah najvidnejših političnih in vojaških predstavnikov zavezniških držav.

KULTURNI ZAPISKI

Iz spominov na dr. Franceta Mesesnela

IV.

Takrat me je Mesesnel sam obiskal. Tudi on je ostal dalje časa brez zveze in je težko občutil to stanje. Prišel mi je povedat, da se je nekdo zglasil, ki bo skrbel odslej za povezavo. Dogovorila sva se za način, kako bi se sestal z njim izven svojega doma, ker so bile tudi niše pod vohunskim očesom. Imenik podpirancev Slovenske narodne pomoči smo dobili, stvari so spet stekle v varnem tiru.

Mesesnel se ni dolgo mudil pri meni, bil je miren, ne sence skrbi nisi opazil v njegovem obrazu. Vse, kar je napravil, se je razumelo samo po sebi. Bil je borec, ki mora izvršiti svojo dolžnost.

«Kje se bova spet lahko videla?», sem vprašal, ko je vstal. Dogovorila sva se za kraj in čas. Smehljal se je. Ves njegov način, kako je govoril, premišljeno in domače, način, kako se je gibal, vse je imelo pri tem možu poseben čar. Pri vsem je bil skromen, kakor da sam nič ne pomeni, vedno pripravljen na usluge in žrtve, ne da bi s čemerkoli potožil. Nevarnosti ni poznal, ni mu je bilo mar; kar je bilo treba storiti, je storil ne glede na sebe. Pri tako tveganem delu, kakor ga je imel, se nikdar ni zmajal, nikdar ni pokazal bojazni ali dvomov. Nikdar ni komurkoli očital napak ali slabosti, če je bila še tako očitna in škodljiva. S širokim pogledom je meril stvari in ljudi in čakal, da čas dozori.

Ko sem šel določen dan na dogovorjeno mesto, Mesesnela ni bilo. Dolgo sem čakal meneč, da se je zamudil. Nisem ga pričakal, zle slutnje so se oglasile. Vendar sem nekaj dni pozneje izvedel, da so ga videli in govorili z njim. Bil je s svojim predstojnikom na službenem potovanju.

Po Mesesnelovem prizadevanju so se razmere pri kulturnih delavcih v Ljubljani spet uredile in se več mesecev ugodno razvijale. Vršili so se sestanki, obvestila so prihajala redno, razpravljalo se je o političnem položaju. Spet se je širil ilegalni tisk, prišle so akcije, delali so se načrti za prihodnjost.

Sredi tega dela nas je udarila vest, da je Mesesnel zaprt in da bodo odvedli. Udarec je bil hud, a kmalu smo zvedeli, da je Mesesnel v Lienzu, kjer je zaposlen kot znanstvenik. Tujec, ki je imel priliko spoznati njegovo veliko znanje in njegov možati značaj, ni mogel odreči svojemu nasprotniku pomoči in spoštovanja, nacist je rešil našega človeka in mu preskrbel mesto, kjer smo upali, da bo zdrav in varen dočakal zmago, vredna kakor malokdo, da jo dočaka.

(Se nadaljuje)

TRŽAŠKI RADIO

Spored za torek.

6.58 otvoritev, 7. glasba za dobro jutro, 7. čitanje sporeda v slovenščini, 7.15 poročila v slovenščini, 7.30 poročila v italijanščini, 7.45 koledar, 8. poročila BBC (Videm), 8.10 glasba za vse okuse, 8.30 zaključek.

9.58 otvoritev, 10. Charlje Barnet in njegov orkester, 11. pesmi in melodije od Gipsya, 11.30 ob zvokih glasbe z Raymondom o' Connell in orkester od RAF, 12. glasba za orglje (Videm), 12.30 poročila v slovenščini, 12.45 melodije (plošče), 13. poročila BBC, 13.10 poročila v italijanščini, 13.25, orkester pod vodstvom dirigenta Erlacha, 14.10 obvestila svojcem, 14.30 zaključek.

15.58, otvoritev, 16. poročila (Videm), 16.15 sportna kronika, 16.30 orkester pod vodstvom dirigenta Kay Kyser (Videm) 17. angleški orkester AEF z Yvonne Arnaud in Beryl Danis, 17.30 simfonični koncert, 18.10 revija s Frances Langford, 18.30 glasba po željah, 19. poročila BBC, 19.15 obvestila svojcem, 19.30 mladinska slovenska ura, 20. poročila v italijanščini, 20.15 poročila v slovenščini, 20.30 slovenske glasba (plošče), 21. «Čajkovski v Nadježna» predavanje, 21.10 lahna morna glasba: violinist Carlo Pacchiori in pianist Guido Rotter, 21.40 radijska igrica, 22.30 operna glasba, 23. zadnje vesti v italijanščini, 23.20 zadnje vesti v slovenščini, 23.30 plesna glasba, 24. zaključek.

Od Triglava do Jadrana

GORICA

Trgovsko-obrtna zbornica v Gorici obvešča družine goriške občine, ki nimajo v svojih stanovanjih električne napeljave, da bodo dobile za t. m. avgust po en liter petroleja.

Dvigniti ga morajo do 25. t. m. z odrezkom st. 6 na nakaznice, ki jo je izdal urad za življenje nakaznice.

Tvrdke, ki so pooblaščene za prodajo goriva, morajo poslati odrezka na Zbornico najkasneje do 30. t. m., kar bo služilo kot potrdilo, da je bilo gorivo prodano

Trgovsko-obrtna zbornica, Gorica.

ŠEMPOLAJ

Kot novi dokaz vsestranske razgibanosti, ki jo je prinesla med nas nova doba, so se v nedeljo 5. avgusta vršile v naši vasi volitve v Slovensko izobraževalno društvo, katerih so se udeležile tudi bližnje vasi Slivno, Prečnik, Praprot, Černovica. Vsled velike udeležbe in posebno radi zanimivosti sestanka samega, ki naj bi ustvaril temelj našemu bodočemu kulturnemu udejstovanju, se je pri volitvah razvila živahnia debata.

Po pretresu številnih predlogov se je občinstvo zedinilo o imenu novega društva. Imenovalo se bo «Zarja v svobodi». Nato so sledile volitve v devet-članski odbor, v katerem so z moškimi in ženskimi člani zastopane vse omenjene vasi. Za predsednika odbora je bil izvoljen tov. Anton Gruden iz Šempolaja, volitve pa je vodil tov. Stanko Zidarič iz Prečnika. Po diskusiji, je bilo darovano fondu novo ustanovljenega društva 1.500 lir, kot prvi prispevek.

ŠKEDENJ

V Skednju bo dne 14. avgusta t. l. ustanovni občni zbor Prosvetnega društva za Škedenj. Naloga tega društva bo, da poskrbi za vse prosvetno delo med slovenskim prebivalstvom. Pevski zbor, čitalnico in knjižnico, dramatični krožek, šport in še mnogo drugega moramo zopet oživeti in krepko prijeti za delo, da nadomestimo vse, kar smo tekom zadnjih neplodnih let zamudili. Naloga je torej velikanska. Zato je pa tudi sveta dolžnost slehernega našega človeka, da postane aktivni član Prosvetnega društva. Treba bo mnogo truda in dobre volje, da bomo zopet na kulturnem polju prednjačili, kakor smo že svoj čas.

Zato! Vsi na ustanovni občni zbor! (v prostorih kulturnega krožka: ex Ricreatorio v Skednju).

Poizvedbe

GERMEK ALBIN, roj. 21. 1. 19[illegible] v Gabrovici partizan v Kosovelovi brig. prijet od S. S. 26. 7. 1944 odpeljan iz Trsta v Gorico, kasneje zopet v Trst, kdor kaj ve naj javi ženi Germek Viktorija, Gabrovica pri Kmonu.

ŽVAB STANISLAV ujetnik v Egiptu P. N. W. Müdle East. Camp po 309 lage 25. Prišel baje s 5 prekomorsko brigado in se nahaja letos meseca januarja v Splitu. Žvab Anton, Krepije št. 24.

FABJAN MILAN in PEPCA - Pekre št. 106 - pošta Limbuš - Maribor. - Že dve leti nobenih vestí. Sporočila na Okrajno tajništvo O. F. - tovarišica Fabjan Erika - Sežana.

OSEBA, ki je našla v soboto popoldne na Corso Vittorio Emanuele prstan s tremi kamni se naproša, da jo proti dobri nagradi prinese na Podružnico Primorskega Dnevnika, Gorica, Corso Vittorio Emanuele 5.

Kdo ve kaj o SILVIJU KULOT Gef. N. 8742 - M. Stammlager XIII C. K. So Arb. 15005 - naj sporoči Rafaelu Kulot - Gorica, via Giacomo Puccini 2.

† Zapustil nas je naš dobri mož, oče, gospod

KODRIC FRANC

star 80 let, gostilničar v Trstu

ki je umrl 7.2.1945 v koncentracijskem taborišču v Nemčiji.

Žalujoca družina
Komac in Kodric

Gorica, Ljubljana, Zagreb, dne 6.8.1945

† Zapustil nas je naš dragi tatek, soprog, gospod

BANDELJ FRANC

iz Kobiljaglave

ki je dal življenje za svobodo svojega roda dne 3 dec. 1944. Pokopan je v Mozirju.

Žalujoča žena Lidija, hčerkica Micel in Darko sinčka, sestra Marija

Kobiljaglava, dne 6.8.1945

Ob priliki maturiranja

Nade Gasperšič

izražam moje najprisrčnejše čestitke.

KAROLINA.

Tvrdka Angelo Masi
TRST
Via G. Gallina 4
Kupuje gobe v veliki in mali količini

Odgovorni urednik
JOŽE KOREN

Valentin Katajev

SPANJE

Spanje so tretjina človeškega življenje. Pa vendar znanost še do danes ni ugotovila, kaj je to — spanje. V stari enciklopediji sem našel: Kadar govrimo o vzroku spanja, so to le domneve. Mislil sem že zapreti debel zvezek, ker nisem našel nič rsničnega v njem. Takoj nato pa sem našel nekaj čudovitih vrstic o spanju:

«Umetnost alegorično izraža spanje v podobi človeka s krili metulja in makovim cvetom v roki».

Sicer naivna, a vendar prekrasna metafora me je ganila. O nenavadnem spanju vam bom pripovedoval.

30. julija 1919 so oddelki Rdeče armade očistili Caricin in se pomikali proti severu.

Edina boja sposobna moč, ne katero se je vodstvo lahko zanesło je bil korpus Semena Mihajlovića Budenova s 5500 sabljami. Ta moč je bila v primeru s sovražnikovo neznatna...

Vendar je Budenov po ukazu ščitil hrbet umikajoče se armade, sam je sprejemal vse sovračnikove udarce.

Lahko rečemo, ta boj je trajal 10 dni in noči. V kratkih odmorih nisi mogel niti pojesti, kaj šele umiti se, zaspati ali razsedlati konje.

Poletje je bilo nenavadno vroče. Boj se je razvil na ozkem prostoru mel Volgo in Donom. Pogosto so ostali vojaki brez vode. Zaradi napetoga položaja nisi mogel niti k studencem, čeprav bi izgubil le pol ure. Voda je bila dražja kot kruh. Čas dražji — od vode. Nekoč še v začetku umika, so morali v treh dneh odbiti dvajset napadov.

Dvajset!

Vojaki so v neprestanih napadih izgubili glas. Med bojem niso mogli niti besede iztisniti iz hrapavega grla.

Strašne slike: napad konjenikov, spopad, udrihanje, zamahi sabelj, spačeni, umazani, potni obrazi a vse to brez glasu.

Zaradi onemelosti, gladu in znoju se je pridružila še nova težava — borba z nepremagljivim spanjem. Prašen kurir je prihajal s sporočilom, se skotalil in zaspal ob svojem konju.

Napad se je končal.

Vojaki so se komaj držali v sedlih. Spanje jih je premagalo.

Zvečerilo se je.

Spanec jim je zatisnil oči. Srce, polno težke in negibne krvi je počasi zamiralo, obenem so omehnile trudne, težke roke, prsti so se razkleili, čepice lezle na čelo.

Varljiva modrina poletne noči je polagoma legala na pet in pol tisoč vojakov, ki so se majali v sedlih. Polkovni komandarji so prijezdili k Budenomu — ukazov so čakali.

Vsi spat — je rekel Budeni, naglašujoč besedo vsi, — vsi morate počivati.

— Tovariš načelnik... kako vendar... In straže... In prepor —

Vsi, vsi —

A kdo bo, tovariš načelnik, kdo bo vendar....

Jaz bom, je rekel Budeni, zavihaj levi rokav in pogledal na uro.

Ošinil je številke, ki so se že svetile v nastajojočem mraku,

— Vsi spat, vsi, brez razlike, ves korpus — je veselo rekel, — 240 minut imate časa.

Ni rekel: štiri ure; štiri ure — premalo bi bilo. Pač pa je rekel: 240 minut. Dal je največ, kar je v tem trenutku mogel.

Ne vznemirjajte se več — je pristavil. Jaz osebno bom čuval. Na mojo odgovornost. 240 minut in niti sekunde več. Znak — strel iz revolverja.

Potipal je pištolo, ki mu je visela ob boku, previdno pe vzpodbodel od potu potemnelega, rjavega donskega konja Kazbeka. Le en človek je bdel nad spečim korpusom. In to je bil — komandant korpusa. Navadna kršitev vojaške discipline. Eden — za vse in vsi za enega. Tak je železni zakon revolucije. Pet in pol tisoč vojakov se je zavalilo, kot en sam, v razkošno travo.

Nekateri so še mogli razsedlati in privezati konje, potem pa so zaspali s sedlom pod glavo.

Drugi so se zgrudili k osedlanim konjem, zaspali so s povodci v rokah, in se pogreznili v globoko spanje, podobno nenadni smrti.

Dolina polna spečih je bila podobna bojišču, kjer so vsi poginili.

Budeni je počasi ohjahal taborišče. Sledil mu je sluga, 17 letni Griša Kovalev. Ta temnopolti deček se je komaj držal v sedlu. Na vse načine se je trudil, da bi mu kot zvonec težka glava ne padala na prsi.

Tako sta večkrat objahala tabor — komandir korpusa in njegov sluga — edina budna sredi pet in pol tisoč spečih. Takrat je bil še Semen Mihajlovič mnogo mlajši. Bil je suh, mišičast, črn, z gostimi in dolgimi brki na zagorelem kmečkem obrazu.

Kdaj pa kdaj je pri luninem svitu spoznal, koga od svojih vojakov, nasmehnil se je nežno, kot se nasmehne oče nad zibelko spečega sina.

Glej ga, Griša Valdman, brkat velikan, padel je v travo kot hrast, po streli zadet, s sedlom pod nagnjeno glavo in z revolverjem v ogromni pesti, v pesti, ki jo niti v snu ne moreš rezkleniti. Široka in vzbočena prsa so obrnjena k zvezdam. V krepkem smrčanju se dvigajo in padajo, da se majejo travnate bilke. Z drugo roko je pokril toplo zemljo — pridi, in poizkusi mu vzeti — Grisi Valdmanu — to zemljo.

Glej ga, kako spi, kot ubit Ivan Belenki z lasmi na očeh, ob boku pa mu ne visi ostra kozaška sablja, ampak ogromni, starinski meč Graščakunga je vzel, ljubitelju starega orožja. Sto let je visel ta meč, brez dela na perzijski preprogi v plemiškem kabinetu. Zdaj pa ga je vzel donski kozak Ivan Belenki, si ga nabrus